

הרה"ק הרבי ר' שמואל שמעלקי זצ"ל מניקלשבורג

א.

האחים הגאונים הקדושים הרבי ר' שמעלקי זצ"ל האבר"ק ניקולשבורג, שהרב ר' פנחס בעל ס' הפלאה והמקנה זצ"ל האבר"ק פראנקפורט דמיין, בני הגאון הקדוש מו"ה צבי הירש הלוי איש הורוויטץ זצ"ל האבר"ק טשורטקוב, בהגאון הקדוש מוהר"ם אבר"ק סיקטין בהגאון הקדוש הרבי ר' שמעלקי אבר"ק טארנא זצ"ל בהגאון הקדוש מו"ה יהושע ארוך זצ"ל האבר"ק פרעמישלא ולמעלה בקודש פרשת גדולתם וקדושתם ונפלאותיהם אשר ישו כבר מפירסם למדי בספרים המספרים סיפורי צדיקים, ובס' „שמן הטוב“ שם ינופר לדור אחרון ממשפחה הזרמה והנשאה הלזו, וכאן לא באתי רק להזכיר את האחים הגאונים הקדושים זללה"ה שהיו נמנים בין תלמידי הרבי ר' דוב בער המגיד הקדוש ממעזריטש זצ"ל, פעולתם ושיטתם :

הגה"ק הרבי ר' שמעלקי זצ"ל הי' מקודם אבר"ק ריטשוואל ואח"כ אבר"ק שינאווע, ומשם הורם והגוף לק' ניקולשבורג, ובהיותו בריטשוואל נתקרב להרבי ר' בער זצ"ל במעזריטש, וכאשר בא בחזרה בפעם הראשונה מבית המגיד הגדול זצ"ל סאלו אותו מה גודע לו עתה מה שלא ידע מקודם, השיב: עד שלא באתי לצל קדושתו הייתי עוסק בתעניתים לענות גופי שיהי' ביכולתי לסבול את הנשמה, ועתה אחרי שהייתי שמה, נס גדול נעשה עמי מה שהנפש תוכל לסבול את הגוף ולא תפרד ממנו, כי הנפש למרום תמריא להיות החלק דבוק אל הכל, וסיים ואמר: זהו שהבטיחה לנו תוה"ק ונתתי משכני בתוכם, ואם תאמרו כי תנרבק החלק אל הכל ולא תוכל הנפש להשאר בגוף אל תיראו כי אם שתהי' משכני בתוכם בכל זאת — ולא תנעל נפשי אתכם.

בשנת תקל"ב בעת אשר הוציאו גדולי וחכמי העיר ווילנא את ה„חרם“ על החסידים, וגם חכמי בראד יצאו בעקבותיהם וגם המה שמו חרמם על החסידים, אז ערך הרבי ר' שמעלקי זצ"ל אליהם אגדת הקודש המתחיל „שמועה שנעתי ותרגו בסני על יציאת קול כרוז בקהל קול לבנות יראים ושלמים ההולכים עמי סנהגי הארץ, ז"ל...“ (והוא נדפס בס' „שמן הטוב אות ג"ה ובס' ילקוט מנחם).

בשנת תקל"ג אור ליום ועשי"ק כ"ז סיון בא לק' ניקולשבורג לישוב על כסא כבודו, והרה"ח גוסופר מ"ה אביהם טריבטש מניקלשבורג בעל ספר „קורות העתים“ מציין דבר זה ברשימותיו בזה הלשון:

„בא לכאן הרב הגאון הגדול הקדוש והחסיד המקובל מו"ה שמואל שמעלקי הלוי הורוויץ אשר מקדם הי' רב ומודה בעיר ריטשוואל במדינת פולין, ומיד

ביאתו עשה רושם כי טרם בואו הי' עצירת גשמים כמה שבועות השמים כברזל והארץ כנחושה, וביום בואו באו גשמי ברכה כבימי חוני המעגל, ובשנת תקל"ה נתקבל גם לרב המדינה, שבחו אם אומר אספרה נא כמו, לא ידעתי ספורות למר. האגדה מספרת כי בבואו ניקולשבורגה, טרם יצא מחדרו לקבל פני הגנבדים שבעיר שבאו לקבל פניו ולברכו בברכת ברוך הבא בשם ה', שמעו מאחורי הדלת שהוא אומר לעצמו, ברוך הבא רבי ר' שמעלקי, וכפל ושילש הרכה פעמים הדברים הללו ולא ידעו פשר דבר, אחר כך כתוך השיחים אמר לפרש מה דתנן יאבות פ"כ מט"ו ר"א אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כו' היינו שכמו שלא תתנשא ולא תתגדל מכבוד שתעשה בעצמך לעצמך כן לו תתנשא ולא תתנאה ככבוד שיעשה לך חברך יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כמו הכבוד שתעשה בעצמך לעצמך; או הבינו פירוש הדברים ששמעו ממנו בהיותו סגור בחדרו א).

עוד מוספת האגדה לספר כי כאשר באו בני העיר לקבל פניו בברכת ברוך הבא, אף הוא הי' מתכוין כנגד המברכים לחלק להם כבוד הראוי להם, והושיב את, "פני העיר" הת"ח והגבירים בראש המסובים, גם כי המה היו בתחלה מן המתנגדים להתקבלותו לרב אבד"ק, ואת הבע"ב משרות הבינונית הושיב למטה מהם, גם כי המה היו המכריעים גדוב דעותיהם את התקבלותו ומנעו להיות לרב בקהלתם, ראה הרה"ק שהמה מסתכלים זה לזה בפנים זועפים, והבין לרעם, פתח ואמר, למה נפלו פניכם, מפני שאין לפני משוא פנים, הלא כן הוא חובת הרב דמתא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, אמת שאחם הבע"ב הכרעתם את הכף לזכותי להתקבלותי לאבד"ק, אבל בשביל זה לא אוכל להכריע את כף המאזנים ולהגבי' שפלים ולהשפיל נכבדים, הלא כה אמר משה רבנו ע"ה: לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם, הכונה שגם כי עשה לי אחד טובה עכ"ז לא נשאתי ולא הרימותי את ה"חמור" למעלה, להושיבו על גפי מרומים, ולהשפיל את הנכבד והנדול מפני שאינו מכני ברית, ולא הרעותי להיות מתרועע עם אחד מהם בשביל הטובה שעשה עמדי כי לא לפני חנף יבוא...

אמנם גם המה הראו כי מעדת קרח המה, אשר לא שמעו אל משה, והציתו אש המחלוקת בעדתם, לחלוק עלינו והמרו את דוחו, עד אשר הגיעה השמועה אל הרבי ר' אלימלך זצ"ל ונסע הוא שמה להשקט את המחלוקת (ראה למעלה בערכו אודות זה גופא דעובדא) ועלתה בידו להביא בקרבם ידאה, שיהי מורא רבם עליהם.

על אודות צדקתו וקדושתו ומופתיו אשר עשה, ראה בס' שמן הטוב, ובס' סמיכת משה ונזיר השם, ודברי שמואל; והגה"ק בע"ס, דברי חיים מצאנז זצ"ל הי' אומר: אם יבוא איש ויספר לפניו כי הרבי ר' שמעלקי ז"ל עבר על

א) הרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל פביא בס' זכרון זאה, בשם רבו הרה"ק הרבי ר' שמעלקי זצ"ל שהי' אומר: הנקל לשמוע ביוגו ולעבור על בהשחתת בלי שום התפעלות של רוגז וכעס — כאשר לשמוע כשבחו ולעבור עלי בשחן נפש בלי שום הנאה וקורת רוח', והכן.

שני בית הקברות עתיק ואמר: "יחיו מתוך נבילתי יקומץ הקיצו ורננו שוכני עפר כו" (ישעי' כ"ו י"ט), וקמו כולם לחתיה, כמתים שהחיי' יחזקאל בבקעת דורא, הי' מאמין לו, כי הרבי ר' שמעלקי זצ"ל הי' בכחו גם להחיות מתים". ואמר עוד: כי בשמים מעניסין את מי שמוכיר שם הרבי ר' שמעלקי ולא הזכירו רק בשם ר' שמעלקי ולא רבי ר' שמעלקי ז"ל.

ב.

ויסופר עוד על הררש ז"ל, כי בבואו לניקלשבורג, דרש בכל שבת דרוש, על חכמה אחת משבע החכמות, וכה דרש עד שהשלים הדרוש על החכמה השביעית או התחיל לדרוש בפלפול ומוטר כנהוג. והסביר לשומעיו מדוע עשה ככה, כי כן אמר שלמה המלך ע"ה בקהלת: טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים (קהלת ז' ה'). ולכאורה קשה דהי' לו לומר: טוב לשמוע גערת חכם מלשמוע שיר כסילים, אבל כוונת שלמה המע"ה הי' בזה להורות, שאם שומעים גערת חכם בחוכחות ומוטר, מחכם בהכמת התורה לבד, ואינו יודע ומבין בחכמות העולם, אזי יבוא היצה"ר ויאמר להשומעים, מה לכם לשים לב למה שאכר הבטלן הזה שאינו יודע כלל מחיים הטבעיים, ומחכמות הטבע, ולא יצא מעולם מתוך ד' אמות של הלכה, ובודאי אם הי' יודע מהחיים והי' טרעם מעץ הדעת כמוכס, היתה לו השקפה אחרת על החיים וצרכי בני אדם, והי' תמים דעים עמכם... ע"כ אכר שהמע"ה טוב לשמוע גערת חכם, מדברי מוטר, מאיש שומע שיר כסילים, כתי"ח כזה שגם הוא חכם ושומע ומבין שיר כסילים, החכמות שלהם, והשירות ותשבחות שהמה משבחים ומפארים, את החיים עם כל מכשירי החיים שהמצאו החכמים בכל חכמה ומלצבת מחשבת, ובכל זאת הוא עומד וצוח כי ראשית חכמה יראת ה'! וכי חכמת התורה היא העולה על כל החכמות! גערת חכם כזה טוב לשמוע, כי היצר לא יוכל לבטל דבריו. לַמְּנַפֵּץ בַּתְּחַבּוּלוֹתָיו.

בניקלשבורג כבר היו אז אנשים, מ' החדשים" אשר העת החדשה" הכתה שורש בלבבם לשאוף לחיים של עושר וכבוד, לחיים של חיים עם כל מנעימי החיים, ושם במדינות המערב החלו לנשב הרוחות הרעות גם בקרב מחנה ישראל, רוח פראים, רוח זנוגים, רוח קדים ממשכילי ברלין, ורבו ההולכי קדימה ברוח העת החדשה במדינות מורביא וביהם וכו', ולעומת אלה החדשים" נאלץ הגה"ק הררש ז"ל לדרוש לפניהם בחכמות, לפען ידעו כי הם שומעים גערת חכם, כאיש שומע שיר כסילים.

אבל לא זכתה מדינת מעהרין, שצדיק זה יצמיח שמה נטעי נעמנים, צדיקים וחסידים, אשר ימשיכו פעולתו הלאה לאורך ימים ושנים, כי אך חמש שנים זרחה שמשו של אותו צדיק בניקלשבורג והמדינה, וזרחה וסופר מ"ה אברהם טריבטש מניקלשבורג שהי' בו בפרק שם, כה יאמר: "שנת תקל"ח בשנה ההוא נתבקש לסרומים הגאון הקדוש המקובל הרב מדינה מ"ה שמואל שמעלקי הלוי הורוויץ זללה"ה, אחד מן המפוררים כיבד את ה' מנעימת קולו בתפלה עושה סלא בחייו בהרבה דברים, ולא בהשבעות ובקב"ה מעשיות כי אם, "ביחידים" בתפלתו, משך לב העם וקרבים לה', הזיר צרלת הלב וערלת הבשר, עסקן גדול במצות מילה

וסנדקאות, וביום מותו עוד הי' לו שני סנדקאות, שכלו צח ומצוחצח, פזר כל מעותיו לצדקה, נפטר אור ליום ג' ר"ח אייר וי' לספירה, ונקבר למחרתו אורי לנו כי פנה יום ושקפה חמה שלא בעונתה בן נ"ב שנה כשמואל הרמתי, ובבגט לגין העדן, ובאותה שנה בחודש טבת שלפניו נכסה הלבנה ולא נראית **בזמנה** לקדשה בקהלתנו נ"ש וכמעט בכל מדינת מעהרין" (קורות העתים אות מ"ו).

על אודות קולו הנעים כאחד מן המשוררים הלויים במקדש, כתב ג"כ **בישמת** משה עה"ת ובס' ייטב פנים, שהנגונים שהי' הר"ש מנ"ש ז"ל מנגן, כל העם היו רואים שהקול יוצא מאליו בנגונים נפלאים מעולם העליון ע"ש.

ומ"ש, "כקורות העתים" על אודות פטירתו שהי"ל שני סנדקאות באותו יום, כ"כ גם בהקדמה לס' נזיר השם שאחרי בואו משני סנדקאות קרא לתלמידיו ואמר להם תדעו שהיום יום פטירתו כי מלאו ימיו נ"ב שנה כשמואל הרמתי. וע' שמן הטוב אות י"ו.

ושגור בפי ישירים, שהי' אומר שאם לא היו מכנים אותו בשם שמעלקי רק כמו שנקרא ע"ש שמואל הרמתי, הי' יכול להיות בכל בחינותיו ממש כשמואל הרמתי, וכיון שכינו אותו בשם שמעלקי נשאר שמעלקי; ורמז יש לזה במ"ש "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו", כלומר ניצוץ משה ואהרן נמצא בכהניו, ושמואל הוא רק שם בקוראי שמו שמואל, אבל לא במי שנשתנה שמו, זי"ע ועכ"י אמן.

כאשר אך ככה נר ישראל נפוצו תלמידיו הקדושים ושבנו לארצם למדינת פולין וגאליציא ובאו לחסנת בצל הצדיקים תלמידי הרבי ר' בער זצ"ל ויצאה מארץ מעהרין כל הדרה, ועם כי נשארו עוד אז בימים ההם כמה גאוניו וצדיקים ז"ל אבל לא עצרו כח לעמוד נגד העת החדשה" ו"החדשים" הנוהים אחרי השכלת ברלין, שע"פ השתדלותם יצאה אז הפקודה מאת הממשלה להעמיד רבנים שגמרו חוק לימורם בפילוסופיא, וגם תלמידו שמיאל מקומו אחריו הגה"ק מוהר"ם באנעט ז"ל, לא עלתה בידו לבטל הגזרה במקצת עכ"פ בזה:

א) כי התלמידים אשר יתעדו למשרת הרבנות ימלאו מקוים כרסם בש"ס ופוסקים עד שנת השמונה עשרה, ומשנת הי"ח עד שנת הכ"א ילמדו את לימודי הגימנויום והפילוסופיא בביתם.

ב) כי הרבנים אשר יבחרו נשיאי הקהלות לאב"דים לא תאשר אותם הממשלה עד אשר יצמדו על המבחן לפניו בתור רב המדינה והוא ינסה היטב, והבחינה תהי' לטהות על קנקנו של הרב הנבחר אם ידע היטב את הארבעה סורים, והתנ"ך ומפורשיו, וס' חובת הלבבות והעקרים, או יקבל תעודה ממנו, וע"פ תעודתו יוכל לקבל את משרת הרבנות.

ועם כל עבודתו להסיר את שיקוצי המשכילים הברליניים מן הארץ אשר הפיצו שמה את סדורי התפלות בשפת אשכנז, וקיצרו את התפלות, והוציאו את התפלות לגאולה ולביאת המשיח, וגם הפיצו שמה מין "קאטעכיוס" קיצורים מן

זאתה וכן הנביאים לפי רוחם וחפצם המה, והגאון מוהר"ם באנעט הציע לפני
הממשלה עד כמה שעולים ספרים ההם להביא נזק ליהדות המסורתית, לא פעל
מאומה, ונבחרו רבנים בקהלות, רבנים שגמרו חוק לימודם בנימנזיות, ולא בקשו
תעודתו, ואם כי בניקלשבורג נבחר לממלא מקום הגאון מוהר"ם באנעט ז"ל בשנת
תקמ"ט, הרב הגאון מו"ה נחום טריביטש ז"ל בע"ס שלום ירושלים, וקובץ על
יד, אבל בשאר עיירות כבר בחרו ראשי הקהלות רבנים בעלי פילוסופיא בלא
ידיעת הארבעה טורים וכו' וכה נשטפו בזרם הזמן אלה שהלכו עם הזרם, ולא
סגד הזרם, ורק אלה האנשים אשר עזבו את ארץ מעהרן ונדדו הכנו לארץ
אתגרין נשארנו נאמנים לה' הם וזרעם וזרע זרעם.

